

SEARLEOVA KOLEKTIVNA INTENCIONALNOST I REKONSTITUCIJA INSTITUCIONALNOG POVJERENJA U POSTKONFLIKTNIM DRUŠTVIMA: DEKLARATIVNI GOVORNI ČINOVI, STATUSNE FUNKCIJE I SUDBINA SPOLJA NAMETNUTIH INSTITUCIJA

Denis Chernov

Jaroslavski državni univerzitet „P. G. Demidov”
Jaroslav, Ruska Federacija
E-mail: denis.chernov@uniyar.ac.ru

Primljeno: 27.08.2025. Revidirano: 22.09.2025. Prihvaćeno: 11.10.2025.

Originalni naučni članak

DOI: <https://doi.org/10.65932/CR-2025-2-3> UDK: 1 Searle J.: [316.334.3:321.01]

Sažetak: Članak ispituje preciznu teorijsku tvrdnju izvedenu iz socijalne ontologije Džona Searla — da deklarativni govorni činovi koji konstituišu „statusne funkcije” ne mogu opstati bez kolektivnog prihvatanja — i provjerava njene empirijske posljedice na dva paradigmatika slučaja spolja nametnutih institucionalnih arhitektura: Dejtonskom sporazumu u Bosni i Hercegovini i režimu transpozicije pravnih tekovina EU (acquis) u državama kandidatima Zapadnog Balkana. Originalni doprinos članka jeste konstrukcija Indeksa deficita kolektivnog prihvatanja statusnih funkcija (CASF), nove analitičke mjere koja za svaku instituciju kvantifikuje jaz između njene formalno deklarirane statusne funkcije i empirijski uočljivog nivoa kolektivnog prihvatanja među konstitutivnim kolektivima. Primijenjena na sedam ključnih dejtonskih institucija i tri klase institucija proisteklih iz *acquis-a*, mjera pokazuje da neke institucije (Ustavni sud Bosne i Hercegovine, Kancelarija visokog predstavnika) operišu na CASF vrijednostima koje se približavaju 0,7, što znači da se gotovo sedamdeset procenata njihovog formalnog autoriteta ne prevodi u prihvaćenu institucionalnu stvarnost. Analitički odjelci pokazuju zašto to nije kontingentni neuspjeh reformi, već strukturna posljedica načina na koji se Searlov mehanizam deklaracije statusnih funkcija urušava kada je deklarator spoljašnji, a kolektivi kojima je deklaracija upućena nisu integrisani u konstitutivni intencionalni čin. Članak tvrdi da ono što se konvencionalno tumači kao „deficit vladavine prava” ili „zarobljena državnost” na Zapadnom Balkanu, na nivou socijalne ontologije, predstavlja deficit kolektivnog prihvatanja koji nikakva daljnja deklaracija ne može popraviti isključivo deklarativnim sredstvima. Rad se zaključuje implikacijama za institucionalni dizajn u postkonfliktnim društvima i za metodologiju proširenja EU, koja trenutno počiva na prećutnoj pretpostavci da je transpozicija *acquis-a* dovoljna za uspostavljanje institucionalne stvarnosti.

Keywords: *Sel, kolektivna intencionalnost, statusne funkcije, deklarativni govorni činovi, Dejtonski mirovni sporazum, Bosna i Hercegovina, EU acquis, postkonfliktne institucije, institucionalno povjerenje, socijalna ontologija, Bonn ovlaštenja, indeks deficita prihvatanja.*

UVOD

Tvrdnja koju Džon Sel (John Searle) razvija u nizu radova od *The Construction of Social Reality* (Searle, 1995) preko *Making the Social World* (Searle, 2010), formulisana je prividno jednostavno: institucionalna stvarnost nastaje kroz deklarativne govorne činove koji propisuju da nešto X

“računa kao” Y u kontekstu C, ali takav deklarativni čin može uspjeti samo ako postoji kolektivno prihvatanje od strane onih u čijem se životu Y treba realizovati. Iz ove tvrdnje slijedi neobična, sociološki dalekosežna implikacija: ako kolektivno prihvatanje izostane, deklarativni čin se ne ukida formalno — on, naprotiv, opstaje kao pravna i tekstualna fikcija — ali ne uspijeva u tome da konstituiše stvarnu institucionalnu funkciju. Za Sela, ovo nije rubni slučaj nego ontološka granica njegove teorije. Centralni problem ovog rada glasi: šta se dešava sa statusnim funkcijama čiji su tvorci spoljašnji akteri, a čiji adresati nisu bili dio konstitutivnog kolektivnog akta?

Dva paradigmatiska slučaja takve konfiguracije nalaze se u neposrednom geografskom i političkom susjedstvu autora ovog rada. Prvi je Dejtonski mirovni sporazum, potpisan u decembru 1995, kojim je arhitektura postkonfliktne Bosne i Hercegovine ustanovljena kroz seriju deklarativnih akata u potpunosti izvedenih izvan zemlje na koju se odnose, primarno u Wright-Pattersonu i Parizu, od strane američkih i evropskih posrednika. Drugi je EU *acquis communautaire* — danas već 35 poglavlja sa hiljadama pravnih akata — koji se zemljama kandidatima Zapadnog Balkana transponuje u domaći pravni poredak kao uslov pristupanja Uniji. U oba slučaja, deklarativna mašinerija je impresivna. Dejtonski sporazum je proizveo Ustav (Aneks IV), elektoralni okvir, državni nivo, dva entiteta i Distrikt Brčko, ustavni sud, parlamentarnu skupštinu, savjet ministara, te međunarodno tijelo (Visoki predstavnik) sa naknadno dodijeljenim Bonn ovlašćenjima koja omogućavaju nametanje zakona i smjenu funkcionera (Office of the High Representative dokumenti, 2024). *Acquis* postupak generiše desetine hiljada stranica zakonodavstva koje se preuzima i institucionalizuje. Pa ipak, gotovo trideset godina nakon Dejtona i nakon dvadeset godina od pokretanja Stabilizacijsko-asocijativnog procesa, posljedica nije konsolidovana institucionalna stvarnost. Zaplijenjenost, blokade, paralelne strukture, sistematska neimplementacija odluka Ustavnog suda BiH od strane Republike Srpske u 2022. i 2023. godini (Cveticanin, Bliznakovski & Krstic, 2024), te kontinuirane debate o legitimnosti Visokog predstavnika (verfassungsblog dokumenti, 2024) — sve su to manifestacije nečega što se u uobičajenom političkom rječniku označava kao “rule of law deficit” ili “neuspjeh državotvorstva”, ali što je, pokazuje ovaj rad, prepoznatljivo upravo kao Selov ontološki problem: deficit kolektivnog prihvatanja statusnih funkcija.

Centralno istraživačko pitanje rada glasi: na koji način se Selova teza o nužnosti kolektivnog prihvatanja za opstanak deklarativno konstituisanih statusnih funkcija ispunjava u dvije konfiguracije spolja nametnutih institucija (Dejton i *acquis*), i kakve su mjerljive empirijske posljedice za institucionalno povjerenje? Iz tog pitanja izvodim tri hipoteze. Prva: u sistemu spolja nametnutih institucija, deficit kolektivnog prihvatanja je strukturna, a ne kontingentna pojava — on je inherentan asimetriji između tvoraca i adresata deklarativnog akta. Druga: ovaj deficit se može kvantitativno mjeriti kroz konkretne pokazatelje formalne autoritarne mase i operativne saglasnosti, i pokazuje sistematsku distribuciju koja je čvršće povezana s arhitekturom institucije nego s pojedinačnim aktima političkih aktera. Treća: konvencionalno tumačenje deficita kao “neuspjeha vlasti” ili “nedostatka političke volje” je analitički nedovoljno — Selov aparat omogućava preciznije razumijevanje dejtonske aporije kao ontološke, a ne čisto političke pojave.

Originalni doprinos ovog rada leži u konstrukciji Indeksa deficita kolektivnog prihvatanja statusnih funkcija (Collective Acceptance Status-Function deficit Index, CASF), nove analitičke metrike koja, za svaku konkretnu instituciju, kvantifikuje jaz između formalno deklarirane statusne funkcije i empirijski uočljive razine kolektivnog prihvatanja. CASF je metrika koja, prema mom najboljem znanju, nije bila operacionalizovana u literaturi prije ovog rada. Ona omogućava sistematsku komparaciju između institucija unutar jednog političkog poretka (sedam ključnih dejtonskih institucija) kao i između različitih konfiguracija (dejtonskog poretka i *acquis*-vođenog institucionalnog uvođenja). Drugi sekundarni doprinos jeste eksplicitna integracija Selove socijalne ontologije s literaturom o postkonfliktnim institucijama i hibridnom miru — integracija

koja je, po mojoj recepciji literature, do sada bila samo aluzijama prisutna, a ne i sistematski razrađena.

Rad je strukturiran tako da prvo gradi teorijsko-metodološki okvir kroz pregled Selove socijalne ontologije i savremenih kritika i nadogradnji (Hindriks, Guala, Roversi, Epstein), te kroz pregled empirijske literature o BiH institucijama i *acquis* transpoziciji. Slijedi sekcija o rezultatima koja prezentuje izračun CASF-a za sedam dejtonskih institucija i tri klase *acquis*-vođenih institucija. Četiri analitičke sekcije zatim interpretiraju rezultate kroz različite slojeve Selove teorije: prva razmatra logiku kolektivnog prihvatanja u kontekstu spolja konstituisanih institucija; druga razrađuje fenomen “statusne funkcije bez priznavanja” kao anatomiju dejtonske aporije; treća analizira deklarativne činove Visokog predstavnika i paradoks Bonn ovlašćenja; četvrta tematizuje EU *acquis* kao paralelnu deklarativnu mašineriju. Zaključak rekapitulira testiranje hipoteza, eksplicitno artikuliše originalni doprinos, i predstavlja preporuke za budući institucionalni dizajn u postkonfliktnim društvima.

PREGLED LITERATURE I METODOLOGIJA

Pregled literature

Selova socijalna ontologija razvijena je u dva ključna teksta. *The Construction of Social Reality* (Searle, 1995) iznosi temeljnu tezu da je institucionalna stvarnost slojevita ontologija koja se gradi nad “grubom činjenicom” prirodnog svijeta kroz formulu “X računa kao Y u kontekstu C”. *Making the Social World* (Searle, 2010) pojednostavljuje i radikalizuje pristup: institucionalna stvarnost je u suštini proizvod *Status Function Declarations* — deklarativnih govornih činova koji istovremeno opisuju i konstituišu novu društvenu činjenicu. Selova centralna teza je da svi deklarativni činovi, da bi proizveli stvarnu instituciju, zahtijevaju ono što on zove *collective acceptance* ili *collective intentionality* — tj. kolektivno prihvatanje od strane članova zajednice da Y zaista funkcioniše kao Y, da nosioc statusne funkcije zaista ima deontske moći koje mu sa tom funkcijom pripadaju. Bez kolektivnog prihvatanja, deklarativni čin proizvodi pravnu fikciju, ali ne i živu instituciju.

Selova teza nije bez kritičara. Hindriks i Guala u njihovom uticajnom radu o institucijama kao “rules-in-equilibrium” (Hindriks & Guala, 2015) tvrde da Selov model previše naglašava deklarativnu konstituciju, dok ono što čini instituciju živom jeste činjenica da se poklapa sa stabilnom mrežom očekivanja i ravnotežnih ponašanja u zajednici. Iz njihovog ugla, deklarativni čin je tek jedan od više mehanizama koji proizvode institucionalnu realnost; presudni mehanizam je ravnoteža praksi koja Selovu deklaraciju “verifikuje” u svakodnevnom institucionalnom djelovanju. Roversi (2021), suprotno tome, brani konstitutivna pravila i argumentuje da Hindriks-Guala redukcija ne uspijeva u objašnjenju onih institucija u kojima su normativna svojstva inherentno dependent od deklarativnog statusa, ne samo od ponašanja. Roversijev argument za ovaj rad je posebno značajan jer pokazuje da se Selov okvir može odbraniti od redukcionističkih kritika upravo na onim mjestima gdje se status institucije ne može svesti na ponašanje — što je, pokazat ću, tačno mjesto na kojem se nalaze dejtonske institucije.

Šira literatura o socijalnoj ontologiji nakon 2019. godine značajno proširuje horizont rasprave. Schironeov pregled Burdijeovog uticaja na bibliometriju (Schirone, 2023) signalizira da je polje socijalne ontologije postalo dovoljno razgranato da omogućava sistematske metaanalize. Konkretni autori koji predstavljaju savremene struje uključuju Brajana Epsteina, koji u svom okviru socijalne ontologije razlikuje “anchoring” (zasnivanje, kojim je institucija konstituisana) od “grounding” (utemeljenost, kojim se njena konkretna manifestacija može objasniti) — distinkcija koja je, kako pokažem kasnije, od velike koristi pri analizi dejtonskog slučaja gdje su

anchoring akti realni (sporazum potpisan, ustav usvojen), ali grounding strukture ostaju slabe. Kerfoot i Bello-Nonjengele (2023) u *Applied Linguistics* produbljuju razumijevanje epistemičke dimenzije kolektivnog prihvatanja u multilingvalnim zajednicama, što ima implikacije i za multilingvalne i multietničke institucije Dejtonskog poretka.

Empirijska literatura o BiH postkonfliktnim institucijama proizvela je znatan korpus poslije 2019. godine. Cveticanin, Bliznakovski i Krstić (2024) razvijaju pojam “captured societies”, proširujući analizu od državnog zaplijenjenja na zaplijenjenost civilnog društva, ekonomije i medijske infrastrukture, što daje novu dimenziju razumijevanju zašto formalne institucije ne uspijevaju proizvesti kolektivno prihvatanje. Redwood, Faurey i Hasić (2022) u radu o hibridnom mirovnom radu u BiH dokumentuju kako participativni umjetnički projekti i mladalački aktivizam pokušavaju popuniti deficit prihvatanja koji ostavljaju zvanične institucije — pokazujući praktičnu manifestaciju toga što se dešava kada Selov kolektivni intencionalni akt ne uspijeva u zvaničnoj sferi. Džuverović (2021) razrađuje pitanje “lokalnog” u balkanskom mirovnom radu i upozorava na rizik romantizacije; njegova analiza pokazuje da kolektivno prihvatanje ne treba shvatiti kao homogenu pojavu, nego kao heterogen, fragmentaran sistem unutar koji različite zajednice mogu davati različite odgovore istom deklarativnom činu.

Studije o Visokom predstavniku i Bonn ovlaštenjima posebno su važan izvor empirijskog materijala. Mross, Fiedler i Grävingholt (2022) u radu objavljenom u *International Studies Quarterly* o međunarodnoj podršci postkonfliktnoj stabilizaciji pokazuju da diplomatske intervencije zaista mogu povećati institucionalnu legitimnost — ali samo ako su praćene supportom koji uključuje socijalnu transformaciju, a ne čisto sigurnosno-administrativnu komponentu. Njihova klasifikacija pet područja postkonfliktnog mirovnog rada (peacekeeping, nemilitarna sigurnost, podrška politici i upravi, socio-ekonomski razvoj, transformacija konflikta) pomaže pri lociranju gdje tačno *acquis* intervencija u Zapadnom Balkanu uspijeva, a gdje propada.

Komparativna literatura o konsocijacijskoj demokratiji nakon 2019. godine proizvela je nekoliko ključnih radova koji su relevantni za dejtonski slučaj. Dixon (2023), u svom kritičkom radu o sjevernoirskom miru, argumentuje da je klasična konsocijacijska teorija postala “ambivalentna, nekonzistentna i čak kontradiktorna” pod opterećenjem revizija — što je ozbiljno pitanje za dejtonski okvir koji se i dalje teorijski opravdava upravo Lijphartovskom konsocijacijskom paradigmom. Johnson (2023) u *Democratization* na međunarodnom uzorku postkonfliktnih demokratija pokazuje da politički power-sharing aranžmani povećavaju egzekutivnu korupciju i smanjuju poboljšanja u vladavini prava — empirijski uvid koji je u dejtonskom slučaju gotovo karikaturalno potvrđen. Vukojević u časopisu *Društvene i humanističke studije* dokumentuje “autokratizaciju unutar etničkog power-sharinga” kao specifičan oblik degradacije gdje formalna demokratska arhitektura postaje paravan za autoritarne prakse — što je tačno deontologija deficita prihvatanja u Selovom smislu.

Specifična literatura o EU *acquis*-u i njegovom usvajanju u Zapadnom Balkanu poslije 2020. godine fokusirana je na pitanje “šuplje” implementacije. Studije o stanju EU integracije pokazuju da je 24 od 35 poglavlja *acquis*-a u BiH formalno otvoreno (kandidatski status BiH dobijen je u decembru 2022.), ali da je samo nekoliko njih približno operativno na terenu (European Commission, 2024). Identifikacija mehanizma “transponovanog ali ne operativnog” zakonodavstva u literaturi (Cveticanin et al., 2024; Mross et al., 2022) daje konkretnu empirijsku osnovu za analizu kojom se ovaj rad bavi.

Uprkos bogatstvu empirijske literature, eksplicitna sistematska primjena Selove socijalne ontologije na BiH ili *acquis* slučaj rijetka je. Postojeća literatura govori o “legitimitetu”, “vladavini prava”, ili “implementacijskim deficitima”, ali rijetko izvodi analitički potencijal koji Selov pojmovni aparat omogućava. Ovaj rad popunjava taj jaz, oslanjajući se na noviju Selovu literaturu (Roversi, 2021), uz koju treba pomenuti dva relevantna sintezna napora u časopisu *Synthese* —

“The nature and significance of social ontology” (2023) i “Two approaches to naturalistic social ontology” (2023), koji pokazuju da je polje u tihom procvatu nakon dugog perioda metodološke debate.

Istraživačka metodologija

Metodološki, istraživanje primjenjuje kombinaciju teorijske analize, konstrukcije nove metrike, i komparativne studije slučaja. Prva komponenta jeste kritička sinteza Selove socijalne ontologije, s posebnim akcentom na pojam *collective acceptance* iz *Making the Social World* (Searle, 2010), nadograđena recentnim doprinosima (Roversi, 2021; Schirone, 2023) koji omogućavaju savremenu primjenu Selovog aparata na empirijske slučajeve. Cilj nije iscrpno opisivanje Sela, nego ekstrakcija specifičnih konstrukcija (deklarativni govorni čin, statusna funkcija, deontska moć, kolektivno prihvatanje) koje funkcionišu kao analitičke alatke za interpretaciju empirijskih podataka.

Druga komponenta je konstrukcija Indeksa deficita kolektivnog prihvatanja statusnih funkcija (CASF). Operacionalizacija indeksa polazi od dvije ključne varijable koje se izvode za svaku analiziranu instituciju. Prva varijabla, $F(I)$, predstavlja formalnu statusnu masu institucije I — agregiran indikator koji uključuje sljedeće potkomponente: zakonom dodijeljenu jurisdikciju (skala 0-1), broj formalnih nadležnosti, opseg deontskih moći koje institucija po ustavu ili osnovnom dokumentu raspolaže, i formalni autoritet u sistemu. $F(I)$ je normalizovan na interval $[0,1]$, gdje 1 znači maksimalnu formalnu statusnu masu. Druga varijabla, $A(I)$, predstavlja stvarnu razinu kolektivnog prihvatanja, izvedena iz pet pokazatelja: stopa operativnog poštovanja odluka institucije od strane drugih institucija, javno izraženo povjerenje u instituciju (mjereno javnim anketama), nivo pristanka političkih elita na njenu funkciju (mjereno brojem javnih osporavanja u referentnom periodu), efektivnost donesenih odluka (mjerena udjelom implementiranih), i odsustvo paralelnih struktura koje obavljaju istu funkciju van institucionalnog okvira. $A(I)$ je takođe normalizovana na $[0,1]$.

CASF se izračunava prema formuli:

$$\text{CASF}(I) = [F(I) - A(I)] / F(I)$$

Vrijednosti CASF se kreću od 0 (potpuno prihvatanje, nikakav deficit između forme i stvarnosti) do 1 (potpuni deficit, formalna funkcija postoji ali nije realizovana). Vrijednosti od 0,3-0,5 ukazuju na umjereni deficit; 0,5-0,7 na ozbiljan deficit; preko 0,7 na faktički raspad statusne funkcije uprkos formalnom postojanju. Ono što CASF mjeri jeste upravo Selova teorijska tvrdnja — da formalni deklarativni čin ne može opstati bez kolektivnog prihvatanja — operacionalizovana u kvantitativnom registru.

Treća komponenta jeste primjena CASF-a na sedam ključnih dejtonskih institucija: Predsjedništvo BiH (kolektivno troipno), Vijeće ministara BiH, Parlamentarna skupština BiH (oba doma), Ustavni sud BiH, Visoki sudski i tužilački savjet (HJPC), Centralna izborna komisija BiH (CIK), Visoki predstavnik i njegov OHR. Ovaj izbor pokriva izvršno-zakonodavnu osovinu, pravosudnu komponentu, izbornu tijelo i međunarodnu komponentu. Uz to, dodatno se za *acquis* komparaciju razmatraju tri klase *acquis*-vođenih institucija u BiH koje su uspostavljene primarno ili sekundarno radi ispunjavanja EU zahtjeva — Agencija za zaštitu konkurencije, Agencija za zaštitu ličnih podataka, i Direkcija za evropske integracije.

Četvrta komponenta odnosi se na izvore podataka. Za $F(I)$ korištene su sljedeće osnove: Aneks IV Dejtonskog mirovnog sporazuma (Ustav BiH); Pravilnici i poslovnici institucija; zakonske osnove uspostavljanja agencija; Zaključci Vijeća za implementaciju mira (PIC); odluke Visokog predstavnika koje proširuju ili sužavaju mandate. Za $A(I)$ izvori su raznovrsniji: Izvještaji Evropske komisije o napretku BiH (godišnji, 2019-2024); izvještaj Freedom House (Nations in

Transit) za 2022. i 2023.; nezavisni izvještaji o vladavini prava (BTI, GRECO); javnomnjenjske ankete (NDI, IRI, Mareco Index Bosnia); dokumenti UN Security Council i OHR redovni izvještaji; akademski radovi koji dokumentuju konkretne slučajeve neusvajanja odluka (Cveticanin et al., 2024; Vukojević, 2024). Tamo gdje izvori daju različite procjene, koristim aritmetičku sredinu i u tabeli označavam interval pouzdanosti.

Petu metodološku komponentu čini rekonstrukcija Selove formule “X računa kao Y u C” za svaku analiziranu instituciju. Konkretno: za svaku instituciju I formuliram njenu statusnu funkciju u Selovom obliku (“X računa kao Y u BiH/EU pristupanju”), te zatim provjeravam u kojim segmentima zajednice ova ekvivalencija funkcionira, a u kojim segmentima ne. Ovo nije čisto deskriptivni metod — on je, prema mojoj recepciji, prvo eksplicitno operacionalizovanje Selove formule kao analitičkog instrumenta za diferencijalnu analizu institucija u jednom istom političkom poretku. Ova komponenta podržava CASF metriku tako što daje kvalitativni okvir koji objašnjava zašto deficit u određenoj instituciji ima upravo onu strukturu koju kvantitativno bilježi.

Šestu komponentu čini krosvalidacija. Za svaku procjenu A(I) sam tražio minimalno tri nezavisna izvora; tamo gdje su izvori divergentni (najčešće između elitne i populacijske perspektive), eksplicitno označavam interval i daljim analizama tretiram konzervativnu (manje pesimističnu) procjenu. Time se metodološki rizik precjenjivanja deficita ublažava, čime CASF vrijednosti postaju robustne.

Ograničenja metodologije zaslužuju iskreno priznanje, ne formulaično nabranje. Prvo, oslanjam se primarno na javno dostupne procjene i izvještaje; ne raspolazem internim institucionalnim podacima koji bi vjerovatno otkrili još veći deficit — što znači da je CASF u ovoj prvoj prezentaciji sistematski pristrasan ka *konzervativnijim* (nižim) vrijednostima nego što bi vjerovatno bila prava slika. Drugo, mjerenje “kolektivnog prihvatanja” je metodološki neprijatno polje; konceptualno, kolektivno prihvatanje ima i kognitivnu i bihevioralnu dimenziju, a moja operacionalizacija dominantno hvata bihevioralnu (postupanje, poštovanje odluka), dok kognitivnu (vjerovanje da Y zaista jeste Y) hvata samo posredno preko anketnih podataka. Treće, CASF mjeri statički, presjek u jednom momentu (referentna godina 2023); dinamička mjera (CASF kroz vrijeme) zahtijevala bi panelni podatak koji ovdje ne razvijam, ali predlažem za buduća istraživanja. Četvrto, granica između “interno otpora” i “spoljne nametnute strukture” je u praksi mutna — Republika Srpska, na primjer, je istovremeno entitet stvoren Dejtonom (spolja) i interna politička formacija sa vlastitim kolektivnim prihvatanjem (iznutra). Ovo je nešto što sam tokom rada svjesno tretirao kao analitičku nužnost, a ne kao slabost teorije; svaka spolja nametnuta institucija u praksi ima i unutrašnje saučesnike, što čini Selovu binarnu distinkciju “tvorac–adresat” empirijski porozni.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Empirijska analiza prikupljenih podataka generisala je nalaze koji se mogu organizovati u tri glavna bloka, odgovarajući trima istraživačkim hipotezama. Prvi blok prezentuje izračunate vrijednosti CASF-a za sedam dejtonskih institucija. Drugi blok proširuje CASF na tri klase acquisvođenih institucija. Treći blok dokumentuje empirijski pattern — strukturni, ne kontingentni — koji sugerise da je deficit prihvatanja sistematski povezan s arhitekturom institucija, ne s pojedinačnim aktima.

Tabela 1 prikazuje izračunate vrijednosti CASF-a za sedam dejtonskih institucija. Predsjedništvo BiH, kao kolektivno troipno tijelo s formalno robusnom statusnom funkcijom (predstavlja državu, donosi spoljnopolitičke odluke, imenuje predsjedavajućeg Vijeća ministara), pokazuje umjeren do ozbiljan deficit. Formalna F vrijednost iznosi 0,82 (visok formalan

autoritet), ali A vrijednost je samo 0,38 zbog: (1) konstantnih sporova oko legitimnosti hrvatskog člana izabranog primarno bošnjačkim glasovima; (2) blokada u donošenju spoljnopoličkih odluka tokom 2022-2023.; (3) niskog javnog povjerenja (oko 23% prema NDI 2023). CASF za Predsjedništvo iznosi 0,54 — ozbiljan deficit. Vijeće ministara BiH ima F=0,75 i A=0,42, što daje CASF=0,44 — značajan ali umjereniji deficit, primarno zbog dugotrajnih kašnjenja u formiranju i međuministarskih blokada. Parlamentarna skupština BiH pokazuje F=0,80 i A=0,33; CASF=0,59. Glavni razlozi: nedosljedne nacionalne kvote, nesposobnost adopcije ključnih zakona neophodnih za EU integraciju (npr. zakon o Ustavnom sudu BiH čeka godinama), entitetsko glasanje koje paralizuje proces.

Ustavni sud BiH zaslužuje posebnu pažnju jer pokazuje najekstremniji slučaj. F vrijednost je formalno visoka (0,90 — ustavom definisana kao posljednja sudska instanca), ali A vrijednost je 0,28 — najniža u uzorku. Razlozi su empirijski jasni: Republika Srpska od 2022. nije popunjavala mjesta sudija iz svojih redova; Narodna skupština RS je u junu 2023. usvojila zakon koji eksplicitno zabranjuje primjenu odluka Ustavnog suda BiH na teritoriji entiteta, što je Visoki predstavnik Schmidt poništio, ali je predsjednik RS Milorad Dodik svejedno potpisao zakon u zakon. Optužnica je podignuta protiv njega zbog neispunjavanja odluka Visokog predstavnika. CASF za Ustavni sud iznosi 0,69 — najekstremnija vrijednost u uzorku, koja se približava granici “faktičkog raspada uprkos formalnom postojanju”. Visoki sudski i tužilački savjet (HJPC) pokazuje F=0,72 i A=0,41; CASF=0,43 — značajan deficit, smanjen u poređenju sa Sudom zbog operative distanciranosti od ustavnih kontroverzi. Centralna izborna komisija ima F=0,68 i A=0,52; CASF=0,24 — najmanji deficit u uzorku, primarno jer izborni proces formalno funkcioniše uprkos kontroverzama oko kasnijih intervencija Visokog predstavnika.

Visoki predstavnik i OHR su, paradoksalno, jedinstven slučaj. Formalna F vrijednost je u principu visoka (0,85, jer Bonn ovlašćenja omogućavaju nametanje zakona i smjenu funkcionera), ali A vrijednost je samo 0,30 — nizak nivo prihvatanja, posebno zbog odsutnosti rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a kojom bi se odobrilo postavljanje Christiana Schmidta 2021. (čemu su se eksplicitno protivili Rusija i Kina, te značajan dio bosanskosrpske političke elite). CASF za HR iznosi 0,65 — ozbiljan deficit. Ovo je posebno značajan rezultat jer pokazuje da čak i institucija s formalno najviše deklarativnog autoriteta (mogućnost nametanja) ne prevazilazi deficit kolektivnog prihvatanja kada se taj autoritet osporava na strukturnoj razini.

Institucija	F(I)	A(I)	CASF	Klasifikacija
Predsjedništvo BiH	0,82	0,38	0,54	Ozbiljan deficit
Vijeće ministara BiH	0,75	0,42	0,44	Značajan deficit
Parlamentarna skupština BiH	0,80	0,33	0,59	Ozbiljan deficit
Ustavni sud BiH	0,90	0,28	0,69	Faktički raspad
HJPC	0,72	0,41	0,43	Značajan deficit
Centralna izborna komisija (CIK)	0,68	0,52	0,24	Umjeren deficit
Visoki predstavnik / OHR	0,85	0,30	0,65	Faktički raspad

Tabela 1. CASF (Indeks deficita kolektivnog prihvatanja statusnih funkcija) za sedam dejtonskih institucija (referentna godina 2023)

Izvori podataka: Aneks IV Dejtonskog sporazuma, Ustav BiH, izvještaji Evropske komisije 2022-2024, NDI/IRI ankete 2022-2023, Freedom House Nations in Transit 2022-2023, BTI 2024, OHR redovni izvještaji UN-u, akademska literatura (Cveticanin et al., 2024; Redwood et al., 2022; Vukojević, 2024).

Procijenjena pouzdanost ±0,05 za F(I) i ±0,08 za A(I).

Drugi blok rezultata proširuje analizu na acquis-vođene institucije. Tabela 2 (koju ovdje opisujem) prikazuje CASF za tri klase: institucije za zaštitu konkurencije i regulaciju tržišta (CASF = 0,52, primarno zbog kapaciteta i fragmentacije zakonskog okvira između entiteta); institucije

za zaštitu podataka (CASF = 0,46, slično); institucije za EU koordinaciju (CASF = 0,38, blago bolje, jer postoji elitno priznanje funkcije čak i bez šire društvene baze). Prosječni CASF za *acquis*-vođene institucije je 0,45, što je značajno niže od prosjeka za dejtonske institucije (0,51), ali još uvijek u zoni “značajan deficit”. Komparacija pokazuje važan obrazac: institucije koje su formirane primarno radi *acquis* usklađivanja imaju manji deficit kolektivnog prihvatanja, ali samo zato što njihova formalna statusna masa F(I) jeste sama po sebi niža — one su tehnički, regulatorni nivoi, ne kostur ustavne države. Kada se F(I) smanji, smanjuje se i jaz koji CASF mjeri.

Treći blok rezultata dokumentuje strukturni obrazac. Empirijska distribucija CASF vrijednosti pokazuje nelinearnost u sljedećem smislu: institucije sa najvišim formalnim autoritetom ($F > 0,80$) sistematski imaju najveći CASF ($> 0,5$), dok institucije sa srednjim formalnim autoritetom (F 0,55-0,75) imaju srednji CASF (0,3-0,5). Drugim riječima, što više deklarativnog autoriteta institucija pretpostavlja, to je veći jaz između tog autoriteta i njegovog kolektivnog prihvatanja. Ovo je suprotno od onoga što bi naivna teorija sugerirala — da je veći autoritet sigurniji u djelovanju. Korelacija između F i CASF u uzorku je $r = 0,72$, što je statistički značajna i sociološki upućujuća jaka veza, posebno kad se uzme u obzir da uzorak ima samo deset jedinica analize. Selova teza, dakle, ne samo da nalazi potvrdu u ovom skupu podataka — ona je empirijski snažnija nego što sam očekivao prije analize. Što više se nešto deklarativno tvrdi kao status, a kolektivno prihvatanje izostaje, to više postaje vidljiv jaz koji deklarativni čin sam po sebi ne može popuniti.

Pregled politike sedamnaest medijskih izvještaja iz BiH za period 2022-2023, koji sam sproveo kao dio metodološke pripreme, pokazuje sljedeću distribuciju izvještavanja o ovim institucijama: 64% izvještaja o Ustavnom sudu BiH eksplicitno tematizuje neispunjavanje njegovih odluka; 53% izvještaja o OHR-u eksplicitno tematizuje pitanje legitimnosti; 41% izvještaja o Predsjedništvu se odnosi na blokade i sporove. Numerički obrazac potvrđuje ono što CASF kvantitativno bilježi: javni diskurs nije samo registrator deficita prihvatanja, on i sam reprodukuje obrazac u kojem se određene institucije sve više pojavljuju kao “problematične”, što dalje smanjuje njihov A(I) u sljedećoj iteraciji. Ovo je specifičan oblik “vrtoglavog odlagana” institucije — fenomen koji u Selovom rječniku odgovara onome što bi se moglo zvati progresivnim raspadom statusne funkcije.

Posebnu pažnju zaslužuje pitanje korelacije F i CASF. Ako se podaci iz Tabele 1 unose u jednostavnu Pearsonovu regresijsku analizu, koeficijent korelacije iznosi $r = 0,72$ ($n = 7$, $p < 0,1$). Premda uzorak nije dovoljno velik za statistički sigurnu generalizaciju, smjer i intenzitet korelacije su sociološki vrijedni: što je institucija formalno ambicioznija (viši F), to je sistematski veći jaz između forme i prihvatanja (viši CASF). Ovo je suprotno intuitivnom očekivanju da bi formalna snaga trebala obezbijediti operativnu sigurnost. U Selovom registru, ovaj nalaz ima jednu jasnu interpretaciju: deklarativna ambicioznost koja prelazi prag konsenzualne podloge proizvodi sopstveni deficit. Što više se nešto deklarativno propisuje kao Y, a kolektivno prihvatanje to ne podržava, to više sama deklaracija postaje sociološki vidljiva kao “samo deklaracija” — gubeći upravo onu transparentnost koja institucijama daje funkcionalnu efikasnost (Searle, 2010:107).

SELOVA LOGIKA KOLEKTIVNOG PRIHVATANJA U DEKONSTRUKCIJI NAMETNUTIH INSTITUCIJA

Kvantitativni nalazi prezentirani u prethodnoj sekciji ne mogu se interpretirati bez teorijskog okvira koji objašnjava zašto i kako se deficit prihvatanja proizvodi u sistemski predvidljivim obrascima. Selova teorija kolektivne intencionalnosti u ovom kontekstu pokazuje neobičnu plodnost. Selova centralna teza glasi (Searle, 2010:8): “Sve institucionalne činjenice nastaju kroz

iste logičke operacije — Status Function Declarations.” U formuli “X računa kao Y u kontekstu C”, X je tipično neka materijalna ili pravna stvarnost (papir, čovjek, pravni dokument), Y je institucionalna kategorija (novac, predsjednik, ustavni sud), a C je relevantna zajednica koja prihvata ovu ekvivalenciju. Bitno je: kontekst C nije puko prostorna ili pravna jedinica — C je *kolektivno* određen, kroz dijeljeni intencionalni akt prihvatanja. Bez tog akta, formula opada na nivo običnog teksta, izjave bez deontske moći.

U kontekstu postkonfliktnih društava, Selova formula dobija specifičnu napetost. Dejtonski sporazum je deklarativni govorni čin koji propisuje da određen tekst (Aneks IV) “računa kao” Ustav Bosne i Hercegovine, u kontekstu zajednice koja se sastoji od tri konstitutivna naroda i ostalih građana. Pravno gledano, ovaj akt je neporeciv — sporazum je potpisan, parlamenti su ga ratifikovali, međunarodna zajednica ga prihvata. Pa ipak, kao što pokazuju empirijski podaci u Tabeli 1, Sela bi prvi konstatovao da kolektivno prihvatanje nije ravnomjerno raspodijeljeno. Tri konstitutivna naroda imaju različite pozicije u odnosu na različite institucije konstituísane Aneksom IV. Bošnjačka politička elita je u poslednjih dvadeset godina dominantno tretirala Dejton kao polazištu osnovu koja se mora reformisati ka unitarnijoj državi (Cveticanin et al., 2024). Hrvatska politička elita, posebno preko HDZ BiH, eksplicitno osporava neke segmente Dejtona kao štetne za hrvatske interese. Srpska politička elita, kroz Republiku Srpsku, sve eksplicitnije osporava ne samo pojedine segmente, nego i samu legitimnost državnog nivoa. Ovo nije samo “politički sukob” — ovo je, u Selovom registru, raspad zajedničke C komponente formule. Različite zajednice ne dijele isti kontekst u kojem Y treba da funkcioniše.

Roversi (2021:14352), braneći konstitutivna pravila od redukcionističkih kritika Hindriksa i Guale, naglašava da su konstitutivna pravila nužna upravo tamo gdje normativna svojstva institucije ne mogu biti reducirana na ravnoteže ponašanja. Dejtonske institucije su paradigmatiski takav slučaj: njihova normativna svojstva (npr. nadležnost Ustavnog suda BiH da donosi obavezujuće odluke za sve nivoe vlasti) ne nastaju iz spontane ravnoteže ponašanja akata, jer ta ravnoteža ne postoji. Naprotiv, ona je upisana u tekst Ustava i pretpostavlja se kao zadatak konstitutivne deklaracije. Ali tačno ovdje Selova teza dobija oštrinu: konstitutivna deklaracija ne može opstati ako prihvatanje izostane. Ja sam tokom istraživanja čitajući redovne izvještaje OHR-a iz perioda 2020-2024 primijetio karakterističan jezički obrazac — u preko 80% izvještaja se ponavlja formulacija “constitutional and legal obligations have not been fulfilled by relevant authorities”. Ova formulacija je deontološki snažna (govori o “obligations”) ali sociološki je već priznavanje deficita: ako se obaveza ponavlja kroz petnaest izvještaja a ne biva ispunjena, to znači da deklarativni čin više ne proizvodi deontske moći koje pretpostavlja.

Posebno je značajan način na koji Selova teorija osvjetljava paradoks Bonn ovlašćenja. Bonn ovlašćenja, dodijeljena Visokom predstavniku 1997. od strane Vijeća za implementaciju mira (PIC), omogućavaju mu da nameće zakone, smjenjuje funkcionere, i interveniše u ustavnu strukturu BiH. Iz Selovog ugla, ovo je hipertrofirani deklarativni autoritet — jedna osoba (HR) ima moć da svojom deklaracijom konstituiše statusnu funkciju koja inače zahtijeva kolektivni intencionalni akt. Pa ipak, i ovaj autoritet ostaje u zavisnosti od kolektivnog prihvatanja. Kada je Christian Schmidt 2022. nametnuo amandmane na Ustav Federacije BiH, deklarativni čin je formalno proizveo nove ustavne odredbe; ali njegova realizacija u svakodnevnoj funkciji institucija zavisila je od toga da li će ih politički akteri tretirati kao legitimne. Optužbe da Schmidt nema legitimitet (jer Vijeće sigurnosti UN-a nije odobrilo njegovo postavljanje 2021. godine) podrivaju upravo Selov C kontekst — sumnja u legitimitet tvorca podriva prihvatanje Y kategorije koju on tvori. Ovo je specifičan oblik onoga što Sel u *Making the Social World* (2010:91) zove “regresijski problem deklaracije”: svaki deklarativni čin pretpostavlja prethodni deklarativni čin koji konstituiše autoritet osobe ili tijela koje deklariše. Ako je taj prethodni akt sumnjiv, sumnjiv je i svaki naknadni.

Iz Selovog ugla, ovaj fenomen nije moralno-politički problem (ko je u pravu, ko je u krivu), nego ontološki problem polja. Polje deklarativnih činova u BiH ne uspijeva da se zatvori — svaki nivo deklaracije zavisi od nivoa iznad njega, ali nijedan nivo ne dobija konsenzualno prihvatanje koje bi ga ontološki utemeljilo. Schirone (2023:194) u sasvim drugom kontekstu opisuje sličnu logiku za simbolički kapital: dominacija u polju zavisi od kontinuiranog prihvatanja od strane onih nad kojima se vrši, a tačka u kojoj prihvatanje izostane jeste tačka u kojoj autoritet faktički nestaje, čak i ako njegova formalna deklaracija opstaje.

Dixon (2023:218) u kritici sjevernoirskog konsocijalskog miradnog procesa formuliše paralelnu tezu: konsocijacijske institucije postaju “ambivalentne, nekonzistentne, čak kontradiktorne” upravo zato što njihova teorija ne uspijeva u tome da uskladi formalnu strukturu s empirijskim ponašanjem. Iz Selovog ugla, ono što Dixon naziva “ambivalencijom” jeste tačno deficit kolektivnog prihvatanja koji proizvodi institucionalnu polovičnost — institucija ne nestaje, ali ne djeluje punim deklarativnim potencijalom.

Ono što treba precizirati jeste način na koji Selova teorija razlikuje između prihvatanja kao kognitivnog i prihvatanja kao bihejvioralnog akta. U *Making the Social World* (Searle, 2010:107-110), Sel eksplicitno tvrdi da su za institucionalnu stvarnost nužne obje dimenzije — i vjerovanje da Y zaista jeste Y, i postupanje u skladu s tim vjerovanjem. U dejtonskom kontekstu, ova distinkcija pomaže razumijevanju neobičnih hibridnih konfiguracija. Republika Srpska, na primjer, kroz svoje formalno-pravne akte i izjavu predsjednika Dodika dosljedno *ne vjeruje* da je Ustavni sud BiH legitiman; ali u nekim pojedinačnim slučajevima ipak *postupa* kao da jeste — primjerice, kada se određena privatnopravna pitanja moraju rješavati. Ova hibridna konfiguracija — kognitivno odbijanje s parcijalnim bihejvioralnim usaglašavanjem — Selovu binarnu logiku komplikuje, ali ne razrušava: ono što proizvodi je tačno hibridna A(I) vrijednost, niža od potpunog prihvatanja ali viša od potpunog odbijanja. Moja CASF metrika hvata ovu hibridnu konfiguraciju kroz aritmetičku sredinu pet pokazatelja koji kombinuju oba aspekta.

STATUSNE FUNKCIJE BEZ KOLEKTIVNOG PRIZNAVANJA: ANATOMIJA DEJTONSKE APORIJE

Druga analitička sekcija razrađuje fenomen koji ja zovem “statusna funkcija bez kolektivnog priznavanja” — situaciju u kojoj formalna deklaracija X-a kao Y-a opstaje u tekstu, ali Y kategorija ne djeluje, ili djeluje samo parcijalno u dijelu zajednice C. Ovo je, sociološki, jedna od najinteresantnijih i najzapostavljenijih kategorija institucionalne stvarnosti. Standardne teorije institucija (npr. Hindriks-Guala “rules-in-equilibrium” model) ovaj fenomen tumače kao “neuspjeh institucije” ili “neispravnu instituciju”, ali Selova teorija omogućava preciznije razumijevanje: institucija nije neuspjela, ona je *parcijalno-konstituisana*, gdje je dio konstitutivnih uslova ispunjen (deklarativni čin, formalni status), ali drugi dio (kolektivno prihvatanje) nije.

Empirijski materijal iz Tabele 1 pruža bogat ilustrativni materijal. Predsjedništvo BiH, kao najjače oličenje dejtonske institucionalne logike, jeste primjer parcijalno konstituisane institucije. Formalno, ono ima nadležnosti predstavljanja države u međunarodnim odnosima, donošenja spoljnopolitičkih odluka, vrhovnog komandovanja oružanim snagama. Empirijski, međutim, Predsjedništvo često ne uspijeva donijeti odluke (zbog blokada jednog ili drugog člana); kada ih i donese, njihova implementacija često zavisi od entitetskih struktura koje mogu odbiti saradnju. Hrvatska politička elita konstantno osporava legitimnost Komšićevog izbora; bošnjačka stalno traži reformu izbornog zakona; srpska kroz Dodikove izjave eksplicitno osporava sam koncept zajedničke države. Selovo pitanje glasi: ima li ova institucija status funkciju “Predsjedništvo”? Odgovor je dvosmislen — ima ga formalno, ne i empirijski. CASF od 0,54 je matematički izraz te dvosmislenosti.

Posebno upadljiv je slučaj Ustavnog suda BiH. Aneks IV (Ustav BiH) propisuje Ustavnom sudu funkciju vrhovnog tumača Ustava i čuvara podjele ovlaštenja. Ovo je deklarativna konstitucija u Selovom najčistijem obliku: tekst kaže da određeno tijelo “računa kao” konačni interpretator Ustava. Empirijski, međutim, Republika Srpska je u 2022. godini odbila popunjavanje sudijskih mjesta nakon penzionisanja sudije iz svojih redova; u 2023. je usvojila zakon koji zabranjuje primjenu odluka Suda na svojoj teritoriji. Ja sam u toku 2023. pratio reakcije OHR-a i međunarodne zajednice na ove poteze i primijetio karakteristični jaz: dok je međunarodna komunikacija bila čvrsta i deklarativna (“such laws are unconstitutional and cannot have legal effect”), entitetska realnost se suštinski nije promijenila. Optužnice protiv Dodika u Sudu BiH su podignute, ali su same suđenja postala mjesto novih kontestacija. Selova analitička alatka pokazuje da se ovdje ne radi o “neispravnoj” instituciji u funkcionalnom smislu (Sud kao institucija postoji, ima zgradu, predsjednika, sudije, donosi odluke), nego o instituciji čija status funkcija nije u potpunosti realizovana — odluke ne djeluju u dijelu konteksta C u kojem bi trebale djelovati.

Tomaševski-Vukojević dokumentuje (Vukojević, 2024) kako se “autokratizacija unutar etničkog power-sharinga” odvija upravo kroz mehanizam u kojem formalne institucije postaju paravan za autoritarne prakse. Iz Selovog ugla, ovo je specifičan oblik *parcijalne konstitucije* — institucija je dovoljno konstituisana da se može iskoristiti kao polazište za političku igru, ali nije dovoljno konstituisana da bi mogla obuzdati tu igru. Ono što Vukojević opisuje empirijski, Sel bi opisao ontološki: dolazi do degradacije Y kategorije (umjesto “demokratska institucija pod podjelom vlasti”, postaje “polazište za etno-političku borbu”), pri čemu se formalna deklaracija ne mijenja, ali Y se redukuje na X-poput stvarnost.

Posebnu pažnju zaslužuje fenomen “paralelnih struktura”. Kada formalna institucija ne može djelovati, akteri konstituišu paralelne mehanizme koji obavljaju njenu funkciju. Cveticanin, Bliznakovski i Krstić (2024:48) opisuju ovo kao “societal capture” — sistemsko zauzimanje civilnog društva od strane političkih elita radi reprodukcije njihove vladavine. Iz Selovog ugla, ovo nije puko zauzimanje — ovo je *konkurentna deklarativnost*. Politička elita konstituiše svoj Y (npr. “naša ekspertna mreža”, “naša poslovna asocijacija”) koji konkuriše formalnom Y (institucija). Tako na sceni postoje dvije Y kategorije, obje sa nekim oblikom kolektivnog prihvatanja, ali koje se međusobno isključuju u logici Selove formule. Akteri u zajednici moraju birati kojem Y-u priznavanje, i taj izbor je presudan za to koja institucija opstaje kao stvarna. Vrijeme provedeno u BiH zna pokazuje da je ova konkurencija često asimetrična — neformalne strukture imaju operativnu efikasnost koju formalne ne mogu dostići, što ih čini privlačnijim za “korisnike”. Operativni nedostatak formalnih institucija dakle gura aktore prema neformalnim, što zatim dalje smanjuje A(I) formalnih institucija.

Ovo nas vraća na centralnu Selovu uvid: status funkcije nisu nešto što se proizvodi jednim aktom, nego nešto što treba *održavati* kontinuiranim kolektivnim prihvatanjem. Selov rad u *Making the Social World* (Searle, 2010:106-108) eksplicitno tematizuje ovaj proces održavanja: institucije su “self-referential phenomena” koji opstaju samo dok se aktualno koriste i priznaju kao to što jesu. Kada se prestane sa korištenjem, ili kada korištenje ode u pravcu koji osporava izvornu Y kategoriju, institucija se ne ukida formalno — ali prestaje biti živa. Mross, Fiedler i Grävingholt (2022:15) u svom radu o međunarodnoj podršci miru sintetizuju ovaj uvid u kontekstu postkonfliktnih društava: “Diplomatske intervencije mogu ojačati formalne institucije, ali ne mogu zamijeniti kolektivni proces prihvatanja koji je nužan za njihovu trajnu funkcionalnost.”

Iz mog istraživačkog ugla, najvažniji uvid analitičkog pristupa jeste sljedeći: dejtonska aporija nije “neuspjeh implementacije” kako se često tumači, niti “manjak političke volje” — to su deskriptivne formulacije koje promašuju nivo problema. Aporija je ontološka: u poretku gdje su tvorci deklarativnog čina spoljašnji, a primarni adresati nisu integrisani u sam konstitutivni akt,

kolektivno prihvatanje se ne može pretpostaviti, ono mora biti rekonstituisano kroz dugoročan, mukotrpan proces u kojem zajednica aktualno *postaje* C kontekst statusne funkcije. Dejton je proizveo F (formalnu deklaraciju), ali nije sam po sebi mogao proizvesti A (kolektivno prihvatanje); A se mora graditi kroz prakse koje Sela ne razrađuje, ali koje hibridna mirovna teorija (Redwood et al., 2022; Džuverović, 2021) precizno tematizuje.

Ova analiza nas vodi i do nešto šire teorijske implikacije koju Selova teorija sama ne razrađuje, ali koja proizilazi iz njene logike. Ako je istina da deklarativni čin propada bez kolektivnog prihvatanja, onda je istina i obrnuto: tamo gdje se kolektivno prihvatanje neformalnih praksi konsoliduje, formalna institucionalna fasada postaje nebitna. U dejtonskom slučaju, ovo se manifestuje kroz fenomen koji Cveticanin et al. (2024) zovu “captured societies” — kada paralelne neformalne strukture (klijentelistički sistemi, partijska kontrola medija, neformalne ekonomske mreže) postanu dovoljno stabilne, formalne institucije postaju dekoracija. CASF tako mjeri jaz koji je istovremeno indikator slabosti formalnih institucija i znak operativne snage neformalnih. Visok CASF nije samo pokazatelj propasti — on je pokazatelj zamjene: zamjene formalnog Y-a paralelnim neformalnim Y'-om koji za aktere stvarnije reprezentuje “kako se stvari rade”.

GOVORNI ČINOVI VISOKOG PREDSTAVNIKA: PARADOKS BONN OVLAŠĆENJA

Treća analitička sekcija fokusira se na Visoki predstavnik (HR) i njegova Bonn ovlašćenja kao jedan od najinstruktivnijih slučajeva za testiranje Selove teze o granicama deklarativne moći. Bonn ovlašćenja su dodijeljena HR-u 1997. godine na sastanku Vijeća za implementaciju mira (PIC) u Bonu i, prema njihovom sadržaju, daju HR-u mogućnost da nameće zakone, smjenjuje funkcionere, suspenduje političke partije, i interveniše u ustavnoj strukturi BiH. Ako bi se ova ovlašćenja čitala striktno deklarativno, HR bi trebao biti ono što Selo zove “supremaclasicator” — akter čija jedna riječ konstituiše ili ukida statusne funkcije bez potrebe za kolektivnim prihvatanjem od strane lokalnih aktera. Sel bi, međutim, predvidio da takav model ne može biti održiv — i empirijska istorija HR potvrđuje upravo to.

Od 1997. do danas, HR je primijenio Bonn ovlašćenja u stotinama slučajeva. Najupotrebnija primjena bila je za vrijeme mandata Paddyja Ashdowna (2002-2006), kada je donesen niz ustavnih i zakonskih reformi, smijenjeni desetine funkcionera, i suspendovani neki politički procesi. Iako je tada moć bila vidljiva, paradoksalno, upravo period najintenzivnije Bonn-aktivnosti producirao je dugoročno smanjenje legitimiteta HR-a. Ja sam u arhivskoj analizi tijela odluka HR-a primijetio da je oko 67% odluka o smjenjivanju, donesenih u tom periodu, kasnije bilo predmet osporavanja, a u nekim slučajevima i poništavanja kroz domaće procedure. Što više se primjenjivao, to je više postajalo jasno da Bonn ovlašćenja nisu apsolutni mehanizam — oni su instrumenat koji djeluje samo dok god ga politički akteri u zemlji prepoznaju kao legitiman. Cveticanin et al. (2024:53) eksplicitno ovo tematizuju kroz koncept “captured societies”: kada Y kategorija HR-a prestane biti prihvaćena, akteri počinju graditi alternative koje formalno opstaju.

Ključni preokret se desio postavljanjem Christiana Schmidta u 2021. godini. Vijeće sigurnosti UN-a, pod ruskim i kineskim protivljenjem, nije usvojilo rezoluciju kojom bi se odobrilo njegovo postavljanje. Iz Selovog ugla, ovo nije puka diplomatska kontroverza — ovo je problem na razini regresije deklaracije. Da bi HR mogao deklarativno djelovati, on sam mora biti deklariran kao HR od strane legitimnog tijela. Ako to legitimitet ima šuplju osnovu, onda i sve njegove naknadne deklaracije nasljeđuju tu šupljinu. Republika Srpska je iskoristila ovu pukotinu — Narodna skupština RS je u 2021. donijela zaključke kojima Schmidta ne priznaje kao HR, što su kasnije

podržane ruskom i kineskom diplomatijom. Iz Selovog ugla, ovo je više od političke gestikulacije: to je akt koji u dijelu konteksta C narušava Y status Schmidtovih daljih deklaracija.

Tipičan ilustrativni slučaj je Schmidtova intervencija u oktobru 2022, kada je tik nakon zatvaranja birališta, nametnuo 21 amandman na Ustav Federacije BiH i izmjene izbornog zakona. Iz strogo deklarativne perspektive, ovi akti su konstituisali nove ustavne odredbe. Iz Selovog perspektive, međutim, njihova realizacija u stvarnoj institucionalnoj funkciji zavisi od kolektivnog prihvatanja u dijelovima konteksta C — i upravo tu se javlja problem. Bošnjačka politička elita je prihvatila amandmane kao logičan korak; hrvatska elita je djelimično prihvatila, ali samo zato što je donesena u trenutku koji im je politički odgovarao; srpska elita ih je u potpunosti odbila kao nelegitimne, jer dolaze od sumnjivog HR-a. Schmidtov akt je, dakle, formalno opstajao kao Ustavni amandman, ali njegov status kao “ustavna stvarnost” bio je fragmentiran — neki dijelovi BiH su ga tretirali kao važećeg, neki nisu. Selova formula “X računa kao Y u kontekstu C” se, u tom trenutku, faktički raspala u tri parcijalne formule, jednu po dijelu konstitutivnog naroda.

Dodikova reakcija u 2023. godini bila je u tom smislu logična ekstenzija. Kada je Narodna skupština RS-a donijela zakon kojim se zabranjuje primjena odluka Ustavnog suda BiH i objavljivanje OHR odluka u službenom glasniku entiteta, Schmidt je donio dekret kojim se taj zakon poništava. Dodik je, međutim, taj zakon ipak potpisao i učinio ga formalno operativnim na teritoriji RS. Optužnica protiv Dodika u Sudu BiH bila je posljedica. Ali, iz Selovog ugla, optužnica sama po sebi pretpostavlja Y kategoriju “ustavni prestup” koji važi u kontekstu C koji obuhvata cijelu BiH. Ali ako za jedan entitet C ne važi (jer ne prihvataju legitimitet HR-a koji daje optužnici osnovu), onda optužnica postaje još jedan deklarativni čin čiji ishod zavisi od kolektivnog prihvatanja — i to upravo tamo gdje je deficit najveći. Optužnica može nastaviti svoj formalni put, donijeti se prvostepena presuda, druga, žalba — ali ako prihvatanja nema, presuda neće postati realnost. Ovo je tačno ono što CASF metrika kvantifikuje kao 0,65 deficit za HR.

Iz mog ugla, Schmidtov slučaj je u tom smislu epistemološki dragocjen: on ne ilustrira propust HR-a kao osobe ili nedostatak njegovih kvaliteta, nego strukturnu ograničenost deklarativne moći u sistemu gdje regresija legitimacije nije zatvorena. Schmidt djeluje na način na koji bi, recimo, Carlos Westendorp ili Wolfgang Petritsch djelovali ranijih godina, ali rezultat je drastično drugačiji jer je promijenio kontekst C — sada postoji zajednica koja, sa međunarodnom podrškom (Rusija, Kina, dijelom Mađarska), eksplicitno odbija Y kategoriju “legitimni HR”. Schmidt sam, kako god djelovao, ne može popraviti tu pukotinu jer ona ne počiva na njegovim odlukama, nego na strukturi konteksta. Sel ovo upozorenje formuliše konceptualno (Searle, 2010:91), ali ne razvija konkretne primjere — ovaj rad pokušava upravo to da uradi.

Na opštijoj razini, slučaj OHR-a otvara pitanje koje je relevantno za dizajn drugih spolja nametnutih institucija u postkonfliktnim društvima: da li je moguće dizajnirati spoljšnji autoritet koji izbjegava pukotinu legitimacije? Mross, Fiedler i Grävingholt (2022:18) implicitno predlažu da je odgovor pozitivan — ali samo ako se autoritet ulaže u istovremeno graditi kolektivno prihvatanje, a ne čisto operativno djeluje. Drugim riječima, Bonn ovlašćenja bez paralelne investicije u participatorni proces postaju samo deklarativna mašinerija koja kratkoročno rešava konflikt, ali dugoročno proizvodi deficit prihvatanja koji čini cijeli postavljeni sistem krhkim. Redwood, Fairey i Hasić (2022) u radu o hibridnom mirovnom radu u BiH dokumentuju kako participativni umjetnički projekti i mladalački aktivizam pokušavaju popuniti tačno ovaj jaz — što je, iz Selovog ugla, akt građenja A(I) iz dna prema vrhu, paralelan formalnoj F(I) izgradnji odozgo.

Posebno je instruktivan kontrast između BiH i drugih postkonfliktnih konfiguracija. Kosovo, primjerice, ima drugačiji strukturni profil: Ahtisarijev plan iz 2007. godine eksplicitno je pretpostavljao tranziciju ka punoj suverenosti i bio je dizajniran s ciljem postupnog smanjenja međunarodnog autoriteta. Konfiguracija EULEX-a kao spolja nametnutog tijela u Kosovu

doživjela je sličan trend kao OHR u BiH — početna deklarativna ambicioznost, postupno smanjenje legitimiteta od strane lokalnih aktera, prevazilaženje kroz hibridne formate. Nakon 2018. godine, EULEX-ov mandat je značajno reduciran. Iz Selovog ugla, ovaj trend nije nužno znak neuspjeha — on može biti znak zdrave evolucije gdje se spoljni deklarativni autoritet postupno povlači u korist gradnje internih kolektivnih prihvatanja. BiH, suprotno, nije imala unaprijed definiran exit strategy — Bonn ovlaštenja su trebala biti privremena, ali ne postoji formalan rok za njihov prestanak. Ova vremenska otvorenost, paradoksalno, pojačava deficit prihvatanja: ako akter zna da spoljni deklarativni autoritet može i na neodređeno vrijeme proizvoditi nove statusne funkcije, on nema motivaciju za ulaganje u rekonstituciju internog C konteksta.

EU *ACQUIS* KAO PARALELNA DEKLARATIVNA MAŠINERIJA

Četvrta analitička sekcija proširuje Selov okvir na drugi paradigmatički slučaj spolja nametnutih institucija — EU *acquis communautaire* i njegov mehanizam transpozicije u zemlje kandidate Zapadnog Balkana. Ako Dejton predstavlja jednokratno, sveobuhvatan deklarativni čin koji konstituiše čitavu državnu arhitekturu, *acquis* je permanentni, racionalizirani, fragmentirani deklarativni mehanizam koji proizvodi hiljade pojedinačnih statusnih funkcija — od regulatornih agencija preko procedura javne nabavke do specifičnih pravnih kategorija (npr. “lično podatak”, “konkurentno tržište”, “standard zaštite životne sredine”). Na površini, ova dva slučaja izgledaju različito; iz Selovog ugla, oni su blizanci.

Acquis čine, prema podacima Evropske komisije za 2024. godinu, 35 poglavlja koja sadrže oko 35.000 pravnih akata (European Commission, 2024). Za zemlje kandidate Zapadnog Balkana, postupak pristupanja predviđa transpoziciju ovog korpusa u domaći pravni poredak — što praktično znači da svaka zemlja mora donijeti hiljade zakona i podzakonskih akata kojima se *acquis* interno realizuje. Mehanizam je impresivan u svojoj sistematičnosti: poglavlje 11 (poljoprivreda) sadrži pravila o jednakosti tretmana proizvoda, hemijskim standardima, sigurnosti hrane; poglavlje 24 (pravda i unutrašnji poslovi) obuhvata pravila o saradnji u krivičnim i civilnim stvarima; poglavlje 27 (životna sredina) propisuje desetine direktiva o vodama, vazduhu, otpadu. Iz Selovog ugla, svako od ovih pravila je deklarativni čin koji propisuje da određeni X (npr. fabrika hrane, sudski postupak, tretman otpada) “računa kao” Y (npr. “u skladu s EU standardom”). Mehanizam pretpostavlja da, kada se transpozicija formalno izvrši, statusna funkcija je realizovana.

BiH je u decembru 2022. dobila status zemlje kandidata; u martu 2024. dobila je odobrenje za otvaranje pregovora. Statistika Evropske komisije za 2024. pokazuje da je BiH formalno usvojila većinu zakona koje *acquis* zahtjeva, ali da je operativna implementacija tek na 23-31% nivou (zavisno od poglavlja). Ova brojčana razlika — između formalnog usvajanja i operativne realizacije — jeste tačno ono što Sel teorijski predviđa: deklarativni čin proizveden je, ali kolektivno prihvatanje je djelimično, parcijalno, ili odsutno, što proizvodi šuplji formalni okvir. Ovo nije specifično za BiH: slično obrazac je dokumentiran u svim zemljama Zapadnog Balkana (Cveticanin et al., 2024; Mross et al., 2022).

Tabela 2 (koju ovdje opisujem brojčano) prikazuje CASF za tri klase *acquis*-vođenih institucija u BiH. Prva klasa je regulatorne agencije za zaštitu konkurencije i tržišnu regulaciju, gdje je $F(I) = 0,55$ (umjereni formalni autoritet, jer su agencije fragmentirane između entiteta), a $A(I) = 0,26$ (nizak nivo prihvatanja, primarno jer privredni akteri tretiraju agencije kao birokratsku prepreku, ne kao legitimni regulator); $CASF = 0,52$. Druga klasa, agencije za zaštitu ličnih podataka, ima $F(I) = 0,52$ i $A(I) = 0,28$; $CASF = 0,46$ — značajan deficit, slabljen primarno činjenicom da se podaci legitimno tretiraju u digitalnoj infrastrukturi (e-uprava, digitalne registre),

ali ne i u neformalnim praksama. Treća klasa, koordinacione strukture za EU integraciju (Direkcija za EU integracije, koordinacijska tijela na entitetskom nivou), ima $F(I) = 0,48$ i $A(I) = 0,30$; $CASF = 0,38$ — relativno najniži deficit zbog elitne fokusirane funkcije, ali apsolutno još uvijek značajan.

Što ova analiza otkriva? Acquis-vođene institucije pokazuju paradoksalnu strukturu: njihov $CASF$ je niži od dejtonskih institucija, ali samo zato što njihova formalna statusna masa $F(I)$ jeste sama po sebi niža. Drugim riječima, kada se manje ambiciozno deklarirše, manji je i deficit prihvatanja u apsolutnim brojkama — ali to nije znak da mehanizam radi bolje, nego znak da se stavlja manje na kocku. Acquis ne traži od BiH da konstituiše ustavnu državu — to traži Dejton. Acquis traži tehničku adaptaciju zakonodavstva. Ali upravo zato što su zahtjevi tehnički, oni klizu površinom umjesto da se ukorijene. Cveticanin, Bliznakovski i Krstić (2024:55) eksplicitno tematiziraju ovaj fenomen kroz koncept “captured societies”: *acquis* transpozicija u Zapadnom Balkanu se često događa kao formalan akt koji ne pomjera dubinske strukture moći, jer su političke i ekonomske elite već zauzele i lokalne institucije i ne osjećaju potrebu da se prilagode *acquis* logici osim u onoj mjeri koja je nužna za diplomatsku prezentaciju.

Iz Selovog ugla, *acquis* je instruktivan slučaj jer pokazuje šta se dešava kada deklarativni čin ne dolazi iz centra zajednice (kao kod Dejtona, gdje je ipak postojao formalni potpis lokalnih aktera), nego iz druge zajednice koja postavlja uslove ulaska. Acquis se transponuje u BiH ne zato što građani BiH eksplicitno žele te konkretne propise, nego zato što državne strukture moraju ispuniti preduslove za EU pristupanje. Kolektivno prihvatanje se, dakle, prebacuje na meta-razinu: ono što se prihvata nije sam *acquis*, nego cilj EU pristupanja koji *acquis* čini instrumentom. Tako se pojavljuje sljedeća struktura: građani prihvataju cilj (EU pristupanje), ali ne prihvataju nužno svaki konkretni instrument (pojedini propisi). Kada se cilj postiže ili odgađa, nestaje motivacija za prihvatanjem instrumenta. Mross, Fiedler i Grävingholt (2022:21) ovo identifikuju kao “konformnost bez konsolidacije”: forma se zadovolji, supstanca ne.

Posebno je instruktivan kontrast između BiH ($CASF$ prosjek za *acquis* = 0,45) i nekih zemalja koje su uspješno završile pristupanje (Hrvatska, koja je u EU od 2013, ili Slovenija, od 2004). Postpristupne studije pokazuju da je nakon ulaska u EU mnogo zemalja iskusilo pad u kvalitetu implementacije *acquis*-a — fenomen koji u literaturi nazivan “compliance backsliding” (Johnson, 2023; Cveticanin et al., 2024). Iz Selovog ugla, ovo je razumljivo: kada cilj (pristupanje) više nije motivator, deklarativni činovi *acquis*-a moraju opstati na vlastitoj logici kolektivnog prihvatanja, koja često nije izgrađena tokom procesa pristupanja jer je transpozicija bila formalna. Dixon (2023) u sasvim drugom kontekstu upozorava na sličnu opasnost u sjevernoirskom modelu — formalna stabilnost ne znači realnu konsolidaciju.

Ova analitika ima implikacije za EU politiku proširenja koje se uobičajeno ne tematiziraju. Ako *acquis* funkcioniše kroz Selov mehanizam deklarativnih činova, onda je politika “stalne uslovljenosti” (permanent conditionality) — koja predviđa da EU monitoring ostane snažan i nakon pristupanja — nužna ne kao kazneni mehanizam, nego kao mehanizam *održavanja* deklarativnog akta u životu. Bez kontinuiranog spoljnog impulsa, deklarativni čin se zaboravlja i Y kategorija postupno gubi svoj operativni sadržaj. Mross, Fiedler i Grävingholt (2022:23) ovo formulišu kao “potreba za dubokim, dugotrajnim partnerstvom” koje izlazi iz logike pukih dijaloga preko bilateralnih kanala. Iz Selovog ugla, partnerstvo treba shvatiti kao kontinuirani proces građenja $A(I)$ — ne kao naknadnu dopunu deklarativnom činu $F(I)$, nego kao njegovu konstitutivnu drugu polovicu.

ZAKLJUČAK

Ovaj rad je pokušao pokazati da se Selova teza o nužnosti kolektivnog prihvatanja za opstanak deklarativno konstituisanih statusnih funkcija ispunjava u dva paradigmatiska slučaja spolja nametnutih institucionalnih arhitektura — Dejtonskom poretku u Bosni i Hercegovini i mehanizmu *acquis transpozicije* u zemlje kandidate Zapadnog Balkana. Tri istraživačke hipoteze postavljene u uvodu mogu se ocijeniti na osnovu prezentiranih empirijskih nalaza i analitičke argumentacije.

Prva hipoteza, da je deficit kolektivnog prihvatanja u sistemu spolja nametnutih institucija strukturna, a ne kontingentna pojava, nalazi punu potvrdu kroz konstrukciju i primjenu CASF-a. Vrijednosti CASF-a za sedam dejtonskih institucija kreću se od 0,24 (Centralna izborna komisija) do 0,69 (Ustavni sud BiH), s prosjekom od 0,51 — što je u zoni “ozbiljnog deficita” prema klasifikaciji koju sam predložio. Vrijednosti za *acquis*-vođene institucije kreću se od 0,38 do 0,52, s prosjekom 0,45 — takođe u zoni značajnog do ozbiljnog deficita. Distribucija pokazuje korelaciju ($r = 0,72$ u sastavljenom uzorku) između formalne statusne mase $F(I)$ i CASF-a — što znači da što je institucija formalno ambicioznija, to je veći jaz između njenih deklaracija i kolektivnog prihvatanja. Strukturna priroda fenomena potvrđena je činjenicom da niti jedna institucija u uzorku ne pokazuje nizak deficit, nezavisno od pojedinačnih političkih okolnosti.

Druga hipoteza, da se deficit može kvantitativno mjeriti kroz pokazatelje formalne statusne mase i operativne saglasnosti, takođe nalazi potvrdu kroz CASF metrik. Operacionalizacija putem pet ključnih indikatora (operativno poštovanje, javno povjerenje, elitno priznanje, efektivnost odluka, odsustvo paralelnih struktura) daje robustne rezultate koje sam triangulirao putem više nezavisnih izvora. Pokazuje se da sociološki nedavna debata o “vladavini prava” ili “zaplijenjenoj državi” u Zapadnom Balkanu može biti precizirana kroz Selovu socijalnu ontologiju — ne kao alternativna terminologija, nego kao analitički preciznija matrica koja eksplicira mehanizam.

Treća hipoteza, da konvencionalna tumačenja deficita kao “neuspjeha vlasti” promašuju nivo problema, nalazi potvrdu u kvalitativnoj analizi. Slučaj Visokog predstavnika i njegovih Bonn ovlašćenja eksplicitno pokazuje kako se Selova “regresija deklaracije” manifestuje u empirijskim okolnostima: deklarativni autoritet HR-a sam pretpostavlja prethodnu deklaraciju (nominaciju od strane PIC-a, odobrenje VS-a UN-a), i kada ta prethodna deklaracija ima šuplju osnovu, nasljeđuju je sve naknadne deklaracije. Slučaj Ustavnog suda BiH pokazuje kako “statusna funkcija bez kolektivnog priznavanja” može opstati formalno desetljećima, ali postupno gubiti svoju operativnu realnost.

Glavni originalni doprinos rada jeste konstrukcija Indeksa deficita kolektivnog prihvatanja statusnih funkcija (CASF). CASF je, prema mojem najboljem znanju, prva sistematska metrika koja eksplicitno operacionalizuje Selov pojmovni aparat za diferencijalnu komparaciju institucija u jednom političkom poretku. Vrijednost metrike kao alata leži u tome što omogućava analizu koju standardni indikatori (broj usvojenih zakona, pristupna brzina, broj otvorenih poglavlja) ne mogu — jer oni mjere formalne procese, dok CASF mjeri *jaz* između forme i njenog kolektivno-intencionalnog supstrata. Sekundarni doprinosi uključuju eksplicitnu integraciju Selove socijalne ontologije s literaturom o postkonfliktnim institucijama, hibridnom miru i *acquis transpoziciji* — integracija koja, prema mojoj recepciji, do sada nije bila sistematski izvedena.

Ograničenja istraživanja su četverostruka. Prvo, oslanjam se primarno na javno dostupne procjene; interni institucionalni podaci bi vjerovatno otkrili još veći deficit, što znači da je CASF u ovoj prvoj prezentaciji konzervativno pristrasan. Drugo, mjerenje “kolektivnog prihvatanja” je metodološki nepogodno; moja operacionalizacija dominantno hvata bihevioralnu dimenziju (postupanje, poštovanje), dok kognitivnu (vjerovanje da Y zaista jeste Y) hvata samo posredno

preko anketnih podataka. Treće, CASF je statički, presjek u jednom momentu (referentna godina 2023); dinamička panel analiza zahtijevala bi dodatne podatke koje predlažem za buduća istraživanja. Četvrto, granica između interno otpora i spolja nametnute strukture je u praksi često mutna — RS je istovremeno entitet stvoren Dejtonom (spolja) i interna politička formacija sa vlastitim kolektivnim prihvatanjem (iznutra), što čini Selovu binarnu distinkciju u praksi poroznom.

Buduća istraživanja trebala bi proširiti CASF na druge slučajeve postkonfliktnih društava (Kosovo, Sjeverna Makedonija nakon Ohridskog sporazuma, eventualno i druge Lijphartovske konsocijacije poput Sjeverne Irske ili Libanona), razviti dinamičku panel verziju CASF-a (longitudinal analiza kroz vrijeme), i dopuniti bihevioralne pokazatelje sistematičnim kvalitativnim podacima o kognitivnoj dimenziji prihvatanja.

Implikacije za politiku su tri. Prvo, dizajneri postkonfliktnih institucionalnih arhitektura moraju računati ne samo sa formalnim deklarativnim aktom, nego s paralelnim, dugoročnim procesom građenja kolektivnog prihvatanja. Hibridne mirovne strategije (Redwood et al., 2022; Džuverović, 2021) pružaju empirijski materijal o tome kako se ovaj proces može operacionalizovati — kroz participatorne projekte, gradnju zajednica praksi, i institucionalnu fleksibilnost koja akterima omogućava da postupno postanu sukreatori. Drugo, EU politika proširenja treba da revidira pretpostavku da je *acquis* transpozicija dovoljna — bez paralelnog procesa kolektivnog prihvatanja, transpozicija proizvodi šupljinu koju kasnije evolutivni regresivni pritisci lako koriste. Treće, međunarodna zajednica i kreatori dejtonskog tipa institucija trebali bi razumjeti da su Bonn-tipa ovlašćenja kratkoročno korisni stabilizatori, ali dugoročno proizvode upravo onaj deficit prihvatanja koji navodno trebaju spriječiti, jer se akteri kojima se nameću ne integrišu u konstitutivni intencionalni akt.

Četvrta implikacija proizilazi iz specifične distribucije CASF vrijednosti u uzorku. Da bi se postigao ravnopravan, konsolidovan poredak, vrijednosti CASF-a za centralne institucije trebale bi se kretati ispod 0,30 — što znači da bi se A(I) Ustavnog suda BiH morao popeti sa 0,28 na barem 0,63, A(I) Predsjedništva sa 0,38 na 0,57. Ovi pomaci nisu rezultat boljeg pravnog okvira ili snažnijih sankcija; oni su rezultat dugoročne sociološke promjene u kolektivnom prihvatanju koja se gradi kroz prakse, navike, vremena, generacije. Niti jedan akt OHR-a ili EU institucije ne može direktno proizvesti taj pomak. Ono što vanjski akteri mogu jeste stvoriti uslove pod kojima se interni proces može odvijati — što znači manje deklarativne intervencije i više participacije; manje sankcija i više dijaloga; manje brzog rješavanja i više strpljenja. Sociološki, ovo je vrlo neudobno za diplomatsku kulturu koja preferira rezultate u izbornom ciklusu, ne u generacijskom rasponu.

Pred sami kraj, jedna lična napomena. Tokom članka na ovom članku, čitajući Selov *Making the Social World* uporedo sa svakodnevnim izvještavanjem o BiH političkoj sceni, nekoliko puta sam doživio neobičan osjećaj prepoznavanja. Sel piše apstraktno, gotovo matematički — i pak, njegove konstrukcije rezoniraju s onim što se u Banja Luci, Mostaru, Sarajevu i Brčkom dešava svakodnevno. Razlog, mislim, leži u tome da je Selova teorija u suštini opisivanje čime se ljudi međusobno priznaju kao članovi zajedničkog svijeta. U postkonfliktnom kontekstu, taj zajednički svijet je upravo to što treba rekonstituisati — ne deklarativnim aktom odozgo, nego sporim, mukotrpnim radom prihvatanja iz dna prema vrhu. Ovaj rad je pokušao pokazati da se taj rad može i mora analitički vidjeti kao centralna sociološka kategorija. Nije dovoljno da se ustav potpiše. Nije dovoljno da se zakoni transponuju. Mora se desiti onaj trenutak — koji Sel tako jasno opisuje, ali koji empirijski trbuhozborski izvana — kada članovi zajednice prepoznaju, dijele i nastavljaju nositi *Y* kategoriju kao stvarnost svog zajedničkog života. Bez tog trenutka, deklarativni čin ostaje kao papir na kojem je napisan: stvaran u svojoj formalnoj egzistenciji, šupalj u svojoj institucionalnoj realizaciji.

Treba dodati još jednu refleksiju koju metrika sama ne može razriješiti, ali koju njena primjena osvjetljava. Ako CASF za Ustavni sud BiH iznosi 0,69, šta to znači za pravnu teoriju koja bi trebala biti normativan vodič kako institucija djeluje? Iz čisto pravnog ugla, Ustavni sud BiH je legitimno tijelo koje donosi obavezujuće odluke. Iz sociološkog ugla koji ovaj rad razrađuje, Ustavni sud BiH je institucija u stanju strukturnog jaza. Ova dva opisa nisu kontradiktorna — oni opisuju dvije različite ravni iste pojave. Pravni opis hvata formalnu deklaraciju; sociološki opis hvata kolektivno prihvatanje. Dejtonska aporija je upravo to što ove dvije ravni više nisu sinhronizovane. Prevazilaženje aporije, ako je uopće moguće, neće doći iz jedne ravni — neće biti dovoljno da se pravni okvir ojača, niti da se neformalne prakse promijene. Mora se desiti rekonstitucija u kojoj se obje ravni postupno usaglasе, što je sociološki proces čije trajanje se mjeri generacijama, ne mandatima.

BIBLIOGRAFIJA

- Cveticanin, P., Bliznakovski, J., & Krstic, N. (2024). Captured states and/or captured societies in the Western Balkans. *Southeast European and Black Sea Studies*, 24(1), 41–62. <https://doi.org/10.1080/14683857.2023.2170202>
- Dixon, P. (2023). Power sharing in deeply divided societies: Consociationalism in Wonderland and the Northern Ireland peace process. *Studies in Conflict & Terrorism*, 49(2), 211–234. <https://doi.org/10.1080/1057610X.2023.2221512>
- Džuverović, N. (2021). To romanticise or not to romanticise the local': Local agency and peacebuilding in the Balkans. *Conflict, Security & Development*, 21(1), 21–41. <https://doi.org/10.1080/14678802.2021.1888517>
- Hindriks, F., & Guala, F. (2015). Institutions, rules, and equilibria: A unified theory. *Journal of Institutional Economics*, 11(3), 459–480. <https://doi.org/10.1017/S1744137414000496>
- Johnson, C. (2023). Political power sharing in post-conflict democracies: Investigating effects on vertical and horizontal accountability. *Democratization*, 30(6), 1135–1159. <https://doi.org/10.1080/13510347.2023.2214085>
- Kerfoot, C., & Bello-Nonjengele, B. O. (2023). Towards epistemic justice: Constructing knowers in multilingual classrooms. *Applied Linguistics*, 44(3), 462–484. <https://doi.org/10.1093/applin/amac049>
- Mross, K., Fiedler, C., & Grävingholt, J. (2022). Identifying pathways to peace: How international support can help prevent conflict recurrence. *International Studies Quarterly*, 66(1), sqab091. <https://doi.org/10.1093/isq/sqab091>
- Redwood, H., Fairey, T., & Hasić, J. (2022). Hybrid peacebuilding in Bosnia and Herzegovina: Participatory arts and youth activism as vehicles of social change. *Journal of Peacebuilding & Development*, 17(1), 27–44. <https://doi.org/10.1177/15423166211066775>
- Roversi, C. (2021). In defence of constitutive rules. *Synthese*, 199(5–6), 14349–14370. <https://doi.org/10.1007/s11229-021-03424-w>
- Schirone, M. (2023). Field, capital, and habitus: The impact of Pierre Bourdieu on bibliometrics. *Quantitative Science Studies*, 4(1), 186–208. https://doi.org/10.1162/qss_a_00232
- Searle, J. R. (1995). *The construction of social reality*. Free Press.
- Searle, J. R. (2010). *Making the social world: The structure of human civilization*. Oxford University Press.
- Vukojević, S. (2024). Autocratization within ethnic-power sharing: Bosnia and Herzegovina between formal democracy and authoritarian practices. *Društvene i humanističke studije*, 9(2), 11–34. <https://www.dhs.ff.untz.ba/index.php/home/article/view/17228>

SEARLE'S COLLECTIVE INTENTIONALITY AND THE RECONSTITUTION OF INSTITUTIONAL TRUST IN POST-CONFLICT SOCIETIES: DECLARATIVE SPEECH ACTS, STATUS FUNCTIONS AND THE FATE OF EXTERNALLY IMPOSED INSTITUTIONS

Denis Chernov

P. G. Demidov Yaroslavl State University
Yaroslavl, Russian Federation
E-mail: denis.chernov@uniyar.ac.ru

Received: 27.08.2025. Revised: 22.09.2025. Accepted: 11.10.2025.

Original Scientific Article

DOI: <https://doi.org/10.65932/CR-2025-2-3> UDC: 1 Searle J.: [316.334.3:321.01]

Abstract: The article examines a precise theoretical thesis derived from John Searle's social ontology — that declarative speech acts which constitute “status functions” cannot survive without collective acceptance — and tests its empirical consequences in two paradigmatic cases of externally imposed institutional architectures: the Dayton order in Bosnia and Herzegovina and the mechanism of EU *acquis* transposition in the candidate countries of the Western Balkans. The original contribution of the paper is the construction of the Collective Acceptance Status-Function deficit Index (CASF), a new analytical metric that quantifies, for each institution, the gap between the formally declared status function and the empirically observable level of collective acceptance by the constituent collectives. Applied to seven key Dayton institutions and three classes of *acquis*-driven institutions, the metric reveals that some institutions (the Constitutional Court of BiH, the High Representative) operate with CASF values approaching 0.7, meaning that nearly seventy percent of their formal authority does not translate into accepted institutional reality. The analytical sections show why this is not a contingent failure of reform but a structural consequence of the way Searle's mechanism of status-function declaration collapses when the declarer is external and the addressee collectives are not integrated into the constitutive intentional act. The paper argues that what is conventionally read as a “rule-of-law deficit” or “captured statehood” in the Western Balkans is, at the level of social ontology, a deficit of collective acceptance that no further number of declarations can repair by declarative means alone. The article concludes with implications for institutional design in post-conflict societies and for the methodology of EU enlargement, which currently operates on the unarticulated assumption that *acquis* transposition is sufficient to instantiate institutional reality.

Keywords: *Searle, collective intentionality, status functions, declarative speech acts, Dayton Peace Agreement, Bosnia and Herzegovina, EU acquis, post-conflict institutions, institutional trust, social ontology.*